Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (пети състав)

8 юни 2023 година*

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Договор с двойна цел — Член 2, буква б) — Понятие за потребител — Критерии“

По дело C-570/21

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Районен съд Варшава-Вола, Варшава, Полша) с акт от 22 юни 2021 г., постъпил в Съда на 13 септември 2021 г., в рамките на производство по дело

I.S.,

K.S.

срещу

YYY. S.A.,

СЪДЪТ (пети състав),

състоящ се от: E. Regan, председател на състава, D. Gratsias, M. Ilešič, I. Jarukaitis и Z. Csehi (докладчик), съдии,

генерален адвокат: G. Pitruzzella,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за I.S. и K.S., от P. Artymionek, A. Citko и M. Siejko, radcowie prawni,

– за YYY. S.A., от Ł. Hejmej, M. Przygodzka и A. Szczęśniak, adwokaci,

– за полското правителство, от B. Majczyna, в качеството на представител,

* Език на производството: полски.

– за Европейската комисия, от S. L. Kalėda, U. Małecka и M. N. Ruiz García, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 15 декември 2022 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между I.S. и K.S., от една страна, и YYY. S.A., от друга, по повод на плащането на сума, заедно с лихви, получена от тази банка по силата на клаузи, съдържащи се в договор за ипотечен кредит, индексиран по обменния курс в чуждестранна валута.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 93/13

3 Съгласно десето съображение от Директива 93/13:

„[…] по-ефективна защита на потребителите може да се осъществи чрез приемане на еднакви правила относно неравноправните клаузи; […] тези правила следва да се прилагат за всички договори, сключени между продавачи и предоставящи услуги лица от една страна, и потребители; […]“.

4 Член 1, параграф 1 от тази директива гласи:

„Настоящата директива има за цел да сближи законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител“.

5 Текстът на член 2 от посочената директива е следният:

„По смисъла на настоящата директива:

[…]

б) „потребител“ означава всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност;

в) „продавач или доставчик“ означава всяко физическо или юридическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са свързани със занятието, стопанската дейност или професията му, независимо дали в публичноправен или частноправен контекст“.

6 Член 3, параграф 1 от същата директива предвижда, че „[в] случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора“.

7 Съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

Директива 2011/83/ЕС

8 Съображение 17 от Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 година относно правата на потребителите, за изменение на Директива 93/13/ЕИО на Съвета и Директива 1999/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 85/577/ЕИО на Съвета и Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L 304, 2011 г., стр. 64) гласи:

„Определението за „потребител“ следва да включва физическите лица, които действат извън своята търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия. Независимо от това, в случай на договори с двойна цел, когато договорът е сключен за цели отчасти в рамките на търговската дейност на лицето и отчасти извън нея и когато търговската цел е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на договора, това лице следва също да се счита за потребител“.

9 Член 2 от тази директива предвижда:

„За целите на настоящата директива се прилагат следните определения:

1) „потребител“ означава всяко физическо лице, което като страна по договори, попадащи в приложното поле на настоящата директива, действа извън рамките на своята търговска или стопанска дейност, занаят или професия;

2) „търговец“ означава всяко физическо лице или юридическо лице, независимо дали е [публичноправно, или частноправно], което действа, включително чрез посредничеството на друго лице, действащо от негово име или за негова сметка, за цели, които влизат в рамките на неговата търговска или стопанска дейност, занаят или професия във връзка с договори, попадащи в приложното поле на настоящата директива;

[…]“.

Директива 2013/11/ЕС

10 Съображение 18 от Директива 2013/11/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 година за алтернативно решаване на потребителски спорове и за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2009/22/ЕО (Директива за АРС за потребители) (ОВ L 165, 2013 г., стр. 63) гласи:

„Определението за „потребител“ следва да включва физическите лица, които действат извън своята търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия. Въпреки това ако договорът е сключен за цели, които попадат отчасти в рамките на търговската дейност на лицето и отчасти извън тези рамки (договор с двойно предназначение) и търговската цел е толкова ограничена, че не е определяща в общия контекст на договора, това лице следва също да се счита за потребител“.

11 Член 4 от тази директива предвижда:

„1. „За целите на настоящата директива:

а) „потребител“ означава всяко физическо лице, което действа за цели извън неговата търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия;

б) „търговец“ означава всяко физическо лице или всяко юридическо лице, независимо дали е [публичноправно, или частноправно], което действа, включително чрез лице, действащо от негово име или за негова сметка, за цели, свързани с неговата търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия;

[…]“.

Регламент (ЕС) № 524/2013

12 Съображение 13 от Регламент (ЕС) № 524/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 г. относно онлайн решаване на потребителски спорове и за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2009/22/ЕО (Регламент за ОРС за потребители) (ОВ L 165, 2013 г., стр. 1) гласи:

„Определението за „потребител“ следва да включва физическите лица, които действат извън своята търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия. Въпреки това ако договорът е сключен за цели, които попадат отчасти в рамките на търговската дейност на лицето и отчасти извън тези рамки (договор с двойно предназначение) и търговската цел е толкова ограничена, че не е определяща в общия контекст на договора, това лице следва също да се счита за потребител“.

13 Член 4 от този регламент предвижда:

„1. За целите на настоящия регламент:

а) „потребител“ означава потребител съгласно определението в член 4, параграф 1, буква а) от Директива [2013/11];

б) „търговец“ означава търговец съгласно определението в член 4, параграф 1, буква б) от Директива [2013/11];

[…]“.

Полското право

14 Член 22[1] от Ustawa — Kodeks cywilny (Закон за приемане на Граждански кодекс) от 23 април 1964 г. (Dz. U., 1964 г., бр. 16) в редакцията му, приложима към спора по главното производство, определя като „потребител“ „всяко физическо лице, което сключва с търговец правна сделка, която не е пряко свързана с неговата търговска или професионална дейност“.

15 Съгласно член 385[1], параграф 1 от Гражданския кодекс:

„Клаузите на сключен с потребител договор, които не са договорени индивидуално, не обвързват потребителя, ако определят правата и задълженията му в противоречие с добрите нрави, грубо нарушавайки неговите интереси (незаконосъобразни договорни клаузи). Това не засяга клаузите, в които се определят основните престации на страните, включително цената или възнаграждението, ако са формулирани еднозначно“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

16 Ищците в главното производство I.S. и K.S. са сключили брак, без да са сключили брачен договор.

17 На 28 февруари 2006 г. те подават до правния предшественик на ответника в главното производство искане за отпускане на ипотечен кредит в размер на 206 120 полски злоти (PLN) (около 45 800 евро), като валутата, в която се извършва индексирането, е швейцарският франк (CHF). Този кредит бил предназначен, от една страна, за рефинансиране на дългове, поети за потребителски нужди и свързани с потребителски кредит, за разплащателна банкова сметка, както и за кредитна карта, и от друга страна, за финансиране на дейности по обновяване на жилище.

18 На 21 март 2006 г. ищците в главното производство сключват с правния предшественик на ответника в главното производство договор за ипотечен кредит в размер на 198 996,73 PLN (около 44 200 евро), който е индексиран в швейцарски франкове и е за срок от 300 месеца. Първият транш по кредита е предназначен, от една страна, за изплащане по разплащателна сметка, притежавана от името на дружество, управлявано от I.S., на сума от 70 000 PLN (около 15 600 евро) като кредит, и от друга страна, за заплащане на различни застрахователни премии в размер на 1 216,80 PLN (около 270 евро), 3 979,93 PLN (около 880 евро) и 3 800 PLN (около 840 евро). Вторият му транш е предназначен, от една страна, за погасяване на различни финансови задължения, поети от ищците в главното производство, съответстващи на суми от 9 720 PLN (около 2 200 евро), 7 400 PLN (около 1 600 евро) и 9 000 PLN (около 2 000 евро), и от друга страна, за финансиране на дейности по обновяване на жилище в размер на 93 880 PLN (около 20 900 евро).

19 Както към датата на подаване на искането за кредит, така и към датата на сключване на този договор за кредит I.S. е упражнявала професионална дейност като съдружник в гражданско дружество, а K.S. е работил по трудов договор като шлосер.

20 Ищците в главното производство предявяват пред запитващата юрисдикция иск за връщане на сумата от 13 142,03 PLN (около 2 900 евро) заедно с лихви, получена от YYY. по силата на клаузите на посочения договор за кредит, отнасящи се до оценката на размера на месечните погасителни вноски по кредита и размера на дълга, с мотива, че тези клаузи са неравноправни.

21 От акта за преюдициално запитване е видно, че пред запитващата юрисдикция YYY. поддържа по-специално, че разглежданият кредит е отпуснат с цел погасяване на кредит, свързан със стопанска дейност, така че ищците в главното производство не могат да се позовават на правната защита, предвидена в член 385^1 от Гражданския кодекс.

22 Освен това от посоченото запитване е видно, че в съдебното заседание, проведено пред запитващата юрисдикция на 11 януари 2021 г., I.S. е потвърдила, че сумата от 70 000 PLN (около 15 600 евро), отпусната по разглеждания договор за кредит, е била предназначена за погасяване на дълг по нейната търговска сметка и че след погасяването тази сметка е била закрита. I.S. е заявила също, че връщането на сумата е условие, от което е зависело сключването на този договор.

23 При тези обстоятелства запитващата юрисдикция изпитва съмнения относно тълкуването на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 в положение, при което в рамките на договор за „смесен“ кредит част от размера на заетата сума, а именно 35 % от него, която не е нито преобладаваща, нито пренебрежима, е използвана за погасяване на кредит, свързан със стопанската дейност на един от ищците в главното производство, а другата част от този размер, а именно 65 %, е предназначена за потребителски нужди, които нямат отношение към стопанската дейност. Тази юрисдикция по същество иска да се установи дали тълкуването на понятието „потребител“, основаващо се на правилата за съдебна компетентност в областта на потребителските договори, възприето в решение от 20 януари 2005 г., Gruber (C-464/01, наричано по-нататък „решение Gruber“, EU:C:2005:32), в което Съдът е приел, че за да може лице, сключило договор относно стока, която отчасти е предназначена за стопанска употреба и отчасти няма отношение към неговата стопанска дейност, да се позове на тези правила за компетентност, стопанската употреба трябва да е пренебрежима до такава степен, че да играе незначителна роля в общия контекст на разглежданата сделка, може да се приложи по аналогия към тълкуването на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13.

24 В това отношение посочената юрисдикция отбелязва, че от съображение 17 от Директива 2011/83 и от съображение 13 от Регламент № 524/2013 е видно, че за целите на определянето на понятието „потребител“ при договори с двойна цел, тоест договори, сключени за цели, които само отчасти спадат към търговската дейност на заинтересованото лице, търговската цел трябва да бъде ограничена до такава степен, че да не е преобладаваща в общия контекст на разглеждания договор.

25 Освен това запитващата юрисдикция иска да се установят критериите, които трябва да се вземат предвид при такова определяне. Тя иска по-специално да се установи дали фактът, че само един от ищците в главното производство е преследвал стопанска цел, и фактът, че

без погасяването на дълга на съответното предприятие разглежданият заем не би бил отпуснат за цел, която не е стопанска, представляват релевантни критерии в това отношение.

26 При тези обстоятелства Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Районен съд Варшава-Вола, Варшава, Полша) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли член 2, буква б) и съображенията от Директива 93/13 да се тълкуват в смисъл, че тази директива допуска определението на понятието „потребител“ да обхване лице, извършващо стопанска дейност, което заедно с кредитополучател, неизвършващ такава дейност, сключва индексиран в чуждестранна валута договор за кредит, предназначен частично за стопанска употреба от един от кредитополучателите и частично за несвързана с неговата стопанска дейност употреба, и то не само когато стопанската употреба е второстепенна до такава степен, че играе само незначителна роля в общия контекст на съответния договор, без да има значение, че нестопанският аспект е преобладаващ?

2) При утвърдителен отговор на първия въпрос, трябва ли член 2, буква б) и съображенията от Директива 93/13 да се тълкуват в смисъл, че съдържащото се в тази разпоредба понятие „потребител“ обхваща и лице, което към момента на подписване на договора е извършвало стопанска дейност, докато другият кредитополучател изобщо не е извършвал такава дейност, като впоследствие тези две лица сключват с банка индексиран в чуждестранна валута договор за кредит, сумата по който е използвана частично със стопанска цел от единия от кредитополучателите и частично за цел, несвързана с извършваната стопанска дейност, когато стопанската употреба не е пренебрежима и не играе само незначителна роля в общия контекст на договора за кредит, като нестопанският аспект е преобладаващ, а без използването на сумата по кредита за стопанска цел отпускането му за нестопанска цел не би било възможно?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

27 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска да се квалифицира като „потребител“ лице, сключило договор за кредит, предназначен за употреба, която отчасти е свързана с неговата стопанска дейност и отчасти няма отношение към тази дейност, заедно с друг кредитополучател, който не е действал в рамките на своята стопанска дейност, когато връзката между този договор и стопанската дейност на това лице не е пренебрежима до такава степен, че да играе незначителна роля в общия контекст на посочения договор, а е дотолкова ограничена, че не е преобладаваща в този контекст.

28 Съгласно постоянната съдебна практика при тълкуването на разпоредба от правото на Съюза, трябва да се вземат предвид не само нейният текст, но и контекстът ѝ и целите на правната уредба, от която тя е част (решение от 7 ноември 2019 г., Kanyeba и др., C-349/18—C-351/18, EU:C:2019:936, т. 35 и цитираната съдебна практика).

29 Относно текста на член 2, буква б) от Директива 93/13 следва да се отбележи, че съгласно тази разпоредба „потребител“ е всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на тази директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност.

30 Така качеството на съответното лице като „потребител“ трябва да се определя по функционален критерий, който се състои в това да се прецени дали разглежданото договорно отношение се вписва в рамките на дейности, външни за упражняването на дадена професия (решение от 27 октомври 2022 г., S. V. (Сграда — етажна собственост), C-485/21, EU:C:2022:839, т. 25 и цитираната съдебна практика). Освен това Съдът е имал повод да уточни, че понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 е обективно и не зависи от познанията, които съответното лице може да има, или от информацията, с която то действително разполага (решение от 21 март 2019 г., Pouvin и Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, т. 24 и цитираната съдебна практика).

31 Текстът на член 2, буква б) от Директива 93/13 обаче не дава възможност да се определи дали и ако това е така, в кои случаи лице, сключило договор с двойна цел, който само отчасти попада в рамките на неговата стопанска дейност, може да се счита за потребител по смисъла на тази директива.

32 Що се отнася до контекста, в който се вписва член 2, буква б) от Директива 93/13, както и до преследваните от нея цели, следва да се припомни, че както е видно от член 1, параграф 1 и член 3, параграф 1 от тази директива, тя се прилага спрямо неравноправните клаузи в „договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител“, които не са „индивидуално договорен[и]“ (решение от 15 януари 2015 г., Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, т. 19 и цитираната съдебна практика).

33 Както гласи десето съображение от посочената директива, извън изключенията, изброени в това съображение, еднаквите правила относно неравноправните клаузи следва да се прилагат за „всички договори“, сключени между продавачи или доставчици, от една страна, и потребители, от друга, така както са дефинирани в член 2, букви б) и в) от същата директива (решение от 27 октомври 2022 г., S. V. (Сграда — етажна собственост), C-485/21, EU:C:2022:839, т. 22 и цитираната съдебна практика).

34 Следователно Директива 93/13 дефинира договорите, към които се прилага, според качеството на страните по тях — в зависимост от обстоятелството дали те действат, или не действат в рамките на осъществяваната от тях търговска или професионална дейност (решение от 21 март 2019 г., Pouvin и Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, т. 23 и цитираната съдебна практика).

35 Такъв критерий съответства на идеята, върху която се основава въведената с тази директива система на защита, а именно че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на преговорните си възможности, така и на степента си на информираност, като това го принуждава да приема предварително установените от продавача или доставчика условия, без да може да повлияе на съдържанието им (решение от 3 септември 2015 г., Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, т. 18 и цитираната съдебна практика).

36 С оглед на това положение на по-слаба страна член 6, параграф 1 от посочената директива предвижда, че неравноправните клаузи не са обвързващи за потребителя. Става въпрос за императивна разпоредба, с която се цели замяната на формалното равновесие, което договорът установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с действително равновесие, което може да възстанови равенството между тях (решение от 17 май 2022 г., Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, т. 36 и цитираната съдебна практика).

37 Освен това Съдът вече е признал, че широкият обхват на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 позволява да се осигури защитата, предоставяна от тази директива на всички физически лица, които се намират в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика (вж. в този смисъл решение от 21 март 2019 г., Pouvin и Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, т. 28).

38 При тези обстоятелства, както по същество посочва генералният адвокат в точки 61 и 66 от заключението си, императивният характер на разпоредбите, съдържащи се в Директива 93/13, и свързаните с тях специфични изисквания за защита на потребителите налагат да се предпочете широко тълкуване на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от тази директива, за да се гарантира полезното ѝ действие.

39 Така, макар по принцип разпоредбите на Директива 93/13 да се прилагат само в хипотезата, в която разглежданият договор има за предмет стока или услуга, предназначена за употреба, която не е стопанска, физическо лице, което сключва договор относно стока или услуга, предназначена за употреба, отчасти свързана със стопанската му дейност, и следователно само отчасти извън нея, в определени хипотези би могло да се квалифицира като „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от тази директива, вследствие на което би могло да се ползва от предоставената от нея защита.

40 За да се гарантира спазването на целите на европейския законодател в областта на потребителските договори, както и съгласуваността на правото на Европейския съюз, следва по-специално да се вземе предвид съдържащото се в други актове от това право понятие „потребител“. (вж. в този смисъл решение от 5 декември 2013 г., Vapenik, C-508/12, EU:C:2013:790,т. 25).

41 Както подчертават ищците в главното производство, полското правителство и Европейската комисия в писмените си становища, Директива 2011/83 е особено релевантна в това отношение.

42 Наред с обстоятелството, че определенията на термина „потребител“, съдържащи се в член 2 от Директива 93/13 и член 2 от Директива 2011/83, са до голяма степен равнозначни, тази директива преследва същата цел като Директива 93/13. Всъщност Директива 2011/83 се отнася до правата на потребителите във връзка с договори, сключени с търговци, и нейната цел е да се постигне високо равнище на защита на потребителите, като се гарантират тяхната информираност и сигурност в сделките с търговците (вж. в този смисъл определение от 15 април 2021 г., MiGame, C-594/20, EU:C:2021:309,т. 28).

43 Освен това, както подчертава генералният адвокат в точка 72 от заключението си, Директива 2011/83 е тясно свързана с Директива 93/13, като се има предвид, че първата изменя втората и че тези две директиви могат да се прилагат към един и същ договор, при условие че този договор попада едновременно в материалното приложно поле съответно на

всяка от тях. Освен това законодателят на Съюза неотдавна укрепи тази връзка, като прие Директива (ЕС) 2019/2161 на Европейския парламент и на Съвета от 27 ноември 2019 година за изменение на Директива 93/13/ЕИО на Съвета и на директиви 98/6/ЕО, 2005/29/ЕО и 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета по отношение на по-доброто прилагане и модернизирането на правилата за защита на потребителите в Съюза (ОВ L 328, 2019 г., стр. 7).

44 При тези обстоятелства с оглед на тълкуването на член 2, буква б) от Директива 93/13 следва да се вземе предвид съображение 17 от Директива 2011/83, което пояснява волята на законодателя на Съюза относно определението на понятието „потребител“ в случай на договори с двойна цел и от което е видно, че когато договорът е сключен за цели отчасти в рамките на търговската дейност на лицето и отчасти извън нея и когато търговската цел е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на договора, това лице следва също да се счита за потребител.

45 Релевантността на тълкуването на член 2, буква б) от Директива 93/13 с оглед на съображение 17 от Директива 2011/83 се потвърждава от съображение 18 от Директива 2013/11 и от съображение 13 от Регламент № 524/2013, в които се съдържа същото уточнение относно определението на понятието „потребител“ при договори с двойна цел. Въпреки че Директива 2013/11 и Регламент № 524/2013 се отнасят до решаването на потребителски спорове и следователно до въпроси, различни от уредените в Директиви 93/13 и 2011/83 във връзка със защитата на потребителите, тези съображения свидетелстват за убедеността на законодателя на Съюза да придаде хоризонтален обхват на това определение.

46 Доколкото посочените съображения се съдържат в законодателни актове, приети след настъпването на фактите по спора в главното производство, достатъчно е да се припомни, че както бе посочено в точка 38 от настоящото решение, императивният характер на разпоредбите на Директива 93/13 и свързаните с тях специфични изисквания за защита на потребителите налагат да се предпочете широко тълкуване на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от тази директива, за да се гарантира полезното ѝ действие. Следователно телеологичното тълкуване на Директива 93/13 е в подкрепа на подхода, който е пояснен от законодателя на Съюза в същите съображения и според който лице, сключило договор за цели, отчасти попадащи в рамките на неговата търговска или професионална дейност, трябва да се счита за потребител, когато търговската или професионалната цел е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на този договор.

47 Тълкуването на понятието „потребител“, възприето от Съда в точки 31 и 45 от решение Gruber и потвърдено в точки 29—32 от решение от 25 януари 2018 г., Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37), що се отнася до тълкуването на членове 15—17 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74), както и в точки 87—91 от решение от 14 февруари 2019 г., Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123), що се отнася до тълкуването на членове 17—19 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1), не е пречка и член 2, буква б) от Директива 93/13 да се тълкува с оглед на съображение 17 от Директива 2011/83.

48 Всъщност в Решение по дело Gruber Съдът тълкува членове 13—15 от Брюкселската конвенция от 27 септември 1968 година относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3), изменена с последващите конвенции за присъединяването към нея на новите държави членки (наричана по-нататък „Брюкселската конвенция“).

49 Както е видно по-специално от точки 32, 33 и 43 от това решение, то се отнася до тълкуването на предвидените в Брюкселската конвенция правила за компетентност при потребителски договори, които се отклоняват от предвиденото в нея правило за обща компетентност, а именно тази на съдилищата на държавата членка, на чиято територия е местоживеенето на ответника, и които в качеството си на правила за компетентност, отклоняващи се от това правило за обща компетентност, подлежат на стриктно тълкуване в смисъл, че не могат да доведат до тълкуване отвъд изрично предвидените в тази конвенция хипотези.

50 Следователно именно в този специфичен контекст и като е взел предвид и други релевантни обстоятелства при тълкуването на предвидените в посочената конвенция правила за компетентност, каквито са изискванията за правна сигурност и предвидимост на компетентния съд, както и целта за адекватна защита на потребителя, преследвана от разпоредбите на дял II, раздел 4 от същата конвенция (вж. в този смисъл решение Gruber, т. 34 и 45), Съдът е постановил, че лице, което е сключило договор за употреба, отчасти свързана със стопанската му дейност, и следователно само отчасти извън нея, няма право да се позовава на предвидените в Брюкселската конвенция специфични правила за компетентност в областта на потребителските договори, освен ако стопанската употреба е пренебрежима до такава степен, че играе незначителна роля в общия контекст на разглежданата сделка (вж. в този смисъл решение Gruber, т. 39 и 54).

51 Така, доколкото член 2, буква б) от Директива 93/13 не е разпоредба, която трябва да се тълкува стриктно, и предвид ratio legis на тази директива, насочена към защита на потребителите при неравноправни договорни клаузи, възприетото в решение Gruber стриктно тълкуване на понятието „потребител“ за целите на определянето на обхвата на дерогиращите правила за компетентност, предвидени в членове 13—15 от Брюкселската конвенция при договор с двойна цел, не може да обхване по аналогия понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13.

52 За да се даде полезен отговор на запитващата юрисдикция, следва да се отбележи също, че в рамките на договор за кредит, сключен с търговец, физическото лице, което се намира в положението на съдлъжник, попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13, след като участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност, и ако по отношение на този търговец се намира в положение, аналогично на това на длъжника, и трябва да се ползва заедно с последния от предвидената в тази директива защита (вж. в този смисъл решение от 9 юли 2015 г., Bucura, C-348/14, непубликувано, EU:C:2015:447, т. 35—39).

53 С оглед на изложеното по-горе на първия въпрос следва да се отговори, че член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на тази разпоредба лице, сключило договор за кредит, предназначен за употреба, която отчасти е свързана с неговата стопанска дейност и

отчасти няма отношение към тази дейност, заедно с друг кредитополучател, който не е действал в рамките на своята стопанска дейност, когато стопанската цел е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на този договор.

По втория въпрос

54 С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се уточнят критериите, въз основа на които може да се прецени дали дадено лице попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13, и по-специално дали стопанската цел на сключен от това лице договор за кредит е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на този договор.

55 От съдебната практика е видно, че когато е сезиран със спор по договор, който би могъл да попада в приложното поле на тази директива, националният съд трябва с оглед на всички доказателства по делото, и по-специално с оглед на клаузите по договора, да провери дали съответното лице може да бъде квалифицирано като „потребител“ по смисъла на посочената директива. За тази цел националният съд трябва да вземе предвид всички обстоятелства по делото, и в частност естеството на представляващата предмет на разглеждания договор стока или услуга, за да установи целта на придобиването или съответно на получаването ѝ (вж. в този смисъл решения от 3 септември 2015 г., Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, т. 22 и 23, и от 21 март 2019 г., Pouvin и Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, т. 26).

56 Същото важи за целите, от една страна, на преценката във връзка с договор за кредит, който отчасти се отнася до стопанската дейност на кредитополучателя и отчасти до цели извън тази дейност, на мащаба на всяка от тези две части в общия контекст на този договор, и от друга страна, на преобладаващата цел на посочения договор.

57 В това отношение разпределянето на заетия капитал между стопанска и нестопанска дейност може да представлява релевантен количествен критерий. При все това критерии, които не са количествени, също биха могли да се окажат релевантни, като например обстоятелството, че при няколко кредитополучатели само един от тях преследва стопанска цел с разглеждания договор за кредит, или евентуално обстоятелството, че кредитодателят е обусловил отпускането на кредита, предназначен първоначално изключително за потребителски нужди, от частично разпределяне на заетата сума за погасяване на задължения, свързани със стопанска дейност.

58 Тези критерии не са нито изчерпателни, нито изключителни, така че запитващата юрисдикция следва да разгледа всички обстоятелства във връзка с разглеждания в главното производство договор и въз основа на обективните доказателства, с които разполага, да прецени до каква степен стопанската или нестопанската цел на този договор е преобладаваща в общия контекст на последния.

59 С оглед на изложеното по-горе на втория въпрос следва да се отговори, че член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че за да се прецени дали дадено лице попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на тази разпоредба, и по-специално дали стопанската цел на сключен от това лице договор за кредит е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на този договор, запитващата юрисдикция е длъжна да вземе предвид всички релевантни обстоятелства във връзка с този договор, както количествени, така и качествени, каквито са по-специално разпределянето

на заетия капитал между стопанска и нестопанска дейност, както и — при няколко кредитополучатели — фактът, че само един от тях преследва стопанска цел или че кредитодателят е обусловил отпускането на кредит, предназначен за потребителски нужди, от частично разпределяне на заетата сума за погасяване на задължения, свързани със стопанска дейност.

По ограничаването на действието във времето на настоящото решение

60 В писменото си становище ответникът в главното производство иска по същество Съдът да ограничи действието във времето на решението си, в случай че не тълкува понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 с оглед на решение Gruber. В подкрепа на искането си той се позовава на принципите на правна сигурност и на недопускане на прилагане с обратна сила.

61 В това отношение следва да се припомни, че в съответствие с постоянната съдебна практика Съдът може да ограничи единствено по изключение, въз основа на присъщия на правния ред на Съюза общ принцип на правна сигурност, възможността всяко заинтересовано лице да се позове на разпоредба, на която той е дал тълкуване, за да се оспорят основани на добросъвестност правоотношения. За да бъде наложено подобно ограничение, е необходимо да бъдат изпълнени два основни критерия, а именно добросъвестност на заинтересованите лица и риск от сериозни смущения (решение от 11 ноември 2020 г., DenizBank, C-287/19, EU:C:2020:897, т. 108 и цитираната съдебна практика).

62 В случая обаче ответникът в главното производство само изтъква доводи от общ характер, без да представя конкретни и точни доказателства, от които да може да се установи основателността на искането му с оглед на тези два критерия.

63 Следователно няма основание действието на настоящото решение да бъде ограничено във времето.

По съдебните разноски

64 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (пети състав) реши:

1) Член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори

трябва да се тълкува в смисъл, че

попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на тази разпоредба лице, сключило договор за кредит, предназначен за употреба, която отчасти е свързана с неговата стопанска дейност и отчасти няма отношение към тази дейност, заедно с

друг кредитополучател, който не е действал в рамките на своята стопанска дейност, когато стопанската цел е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на този договор.

2) Член 2, буква б) от Директива 93/13

трябва да се тълкува в смисъл, че

за да се прецени дали дадено лице попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на тази разпоредба, и по-специално дали стопанската цел на сключен от това лице договор за кредит е толкова ограничена, че не е преобладаваща в общия контекст на този договор, запитващата юрисдикция е длъжна да вземе предвид всички релевантни обстоятелства във връзка с този договор, както количествени, така и качествени, каквито са по-специално разпределянето на заетия капитал между стопанска и нестопанска дейност, както и — при няколко кредитополучатели — фактът, че само един от тях преследва стопанска цел или че кредитодателят е обусловил отпускането на кредит, предназначен за потребителски нужди, от частично разпределяне на заетата сума за погасяване на задължения, свързани със стопанска дейност.

Подписи